

1

Het was precies elf uur in de ochtend toen ik wakker werd van een licht geruis. Het was het geluid van de plafondventilator. In de verte klonk het vertrouwde geluid van een balkende ezel. Tegen het raam gonsden twee horzels. Terwijl ik langzaam ontwaakte, drongen de geluiden van het plateland en de wonderbare rust van dit slapende dorp langzaam maar heerlijk tot me door.

Na de meest hectische periode van mijn leven was ik de avond ervoor neergestreken bij mijn grootouders in Askram, hun geboortedorp. Het heeft nog geen vijfhonderd inwoners en het lijkt alsof de tijd er heeft stilgestaan. Askram ligt verscholen in het Bokkoyas-gebergte in het Al Hoceima National Park, een bijna vijfhonderd vierkante kilometer groot beschermd natuurgebied, dat gevangen ligt tussen de Middellandse Zeekust en de nationale weg N16. Het dichtstbijzijnde stadje is Rouadi, bekend om de kleine, maar karakteristieke en kleurrijke zondagsmarkt. Op dertig kilometer ligt Al Hoceima, een havenstadje aan de Middellandse Zee met een kleine honderdduizend inwoners.

De zon scheen weifelend, alsof ze nog niet zeker was van de tijd. Door de open deur drong een geur van ochtend en bloemen binnen. Toen die van vers gezette koffie erbij kwam, besloot ik maar eens op te staan. Ik ging op de bedrand zitten om eerst even te recupereren. Een tijdje staarde ik naar een scheef geplaatst stopcontact, een typisch verschijnsel dat ik vaker in Marokko had gezien. Eronder stond mijn nog ongeopende koffer. Ik rekte me uit en stond op.

Mijn oma had me blijkbaar gehoord en riep naar boven of ik kwam ontbijten. Oma was inmiddels dik in de zeventig. Haar hele leven stond in het teken van anderen. Eerst de zorg voor haar kinderen en nu ook voor haar kleinkinderen.

‘Ja, oma. Ik kom zo naar beneden.’

‘Als je wilt douchen, de handdoeken liggen in de kast.’

De eikenhouten kast, waarvan de spiegel geel was geworden, ademde nostalgie. Hij stond hier al zolang ik me kon heugen. Als kind was dit de ideale schuilplek als we verstoppertje speelden. Niemand kon me vinden en ik kon stiekem door het sleutelgat gluren. De kast geurde nog steeds naar eikenhout, een geur die nog lekkerder is dan die van frituur als je echt honger hebt. In de kast lagen stapels keurig opgevouwen handdoeken. Dat was wel aan oma toevertrouwd. De huishouding voerde ze uit met chirurgische precisie. In een ander leven was mijn oma dan ook vast en zeker, net als mijn vader, chirurg geworden.

Met een handdoek over mijn rechterschouder liep ik naar de badkamer. Het huis was niet zolang geleden volledig gerenoveerd, dus op de gang moest ik eerst even

zoeken naar de nieuwe badkamer. Het was altijd mijn vaders wens geweest om een droompaleis in Askram te hebben. Mijn moeder had liever een villa in Zuid-Frankrijk of Spanje gewild, maar dat vond hij maar niets. Mijn vader, een geboren en getogen Amsterdammer, ervoer een ondoorgrondelijke en haast onbegrijpelijke verbondenheid met Askram. Hij wilde hier ook begraven worden. 'Dan is de cirkel rond,' had ik hem weleens in een televisie-interview horen zeggen.

De liefde voor dit dorp probeerde hij er ook bij mij in te rammen. Elke zomer moest en zou ik met hem naar Askram gaan. Ik vond dat verschrikkelijke vakanties. Het dorp met zijn rust, natuur en ruimte stond in schril contrast met het bruisende leven van Amsterdam. Als kind kon ik maar niet wennen. Zodra we in Askram arriveerden, kreeg ik heimwee naar Amsterdam. In die stad had mijn tedere moeder me onder het hart gedragen en hadden mijn wieg en bakermat gestaan. De banden die ik met Amsterdam had, waren bijna heilig en onbreekbaar. Askram was slechts het geboortedorp van opa en oma, dat zij overigens al op jonge leeftijd hadden verruild voor Amsterdam.

De afgelopen tijd was er iets veranderd. Askram bleef Askram, maar opeens had ik de onbedwingbare behoefte gekregen om hier te zijn. Het leek alsof ik ergens voor wilde vluchten en de hoop koesterde hier niet gevonden te worden.

Juist toen ik de badkamer in wilde lopen, hoorde ik opa het huis binnenkomen. Ik bleef voor de deur staan om te horen wat hij zou zeggen.

‘Is hij al wakker?’ vroeg hij aan oma.

‘Ja, hij is gaan douchen.’

‘Zeg hem dat ik naar Rouadi ben. Ik moet even wat halen. Zie hem straks wel.’

De buitendeur sloeg dicht en door het raampje van de badkamer zag ik hem weggrijden. Mijn opa kon niet stilzitten. Hij was al enige jaren met pensioen en woonde het grootste deel van het jaar samen met oma in Askram. De rest van het jaar, meestal een maand of drie, brachten zij door in Amsterdam. Opa en oma waren hier voor hun rust, maar opa was alleen maar bezig. Een aantal jaar geleden had hij samen met mijn vader een veehouderij en een groentekwekerij opgezet. Het idee was om werkgelegenheid te creëren. Dat was tekenend voor opa. Hij had zijn hele leven gewijd aan de zorg voor anderen. Als tiener kwam hij naar Europa om voor zijn familie in Marokko te zorgen. Later kwam daar zijn eigen gezin bij. En nu zorgde hij voor de mensen in Askram.

Hij cijferde zichzelf altijd weg. Dat kon ik van mijn vader niet zeggen. Die was met zijn carrière, ondernemingen en stichting, maar bovenal met zichzelf bezig. Ik kende weinig mensen die zoveel van zichzelf hielden als mijn vader. Mijn moeder was daar niet tegen opgewassen. Op een ochtend besloot ze bij hem weg te gaan. Hij was er kapot van, maar zij volhardde in haar besluit. Mijn vader had deze klap nodig om te beseffen dat de wereld niet om hem draaide.

In de badkamer legde ik mijn handen op de wasbak en bekeek mezelf in de spiegel. Ik zag er vermoeid uit. Mijn spiegelbeeld bleef ernstig, zelfs wanneer ik glimlachte. Ik

bewoog mijn gezicht heen en weer. Het spiegelbeeld behield dezelfde ernstige, droevige uitdrukking. Ik was de laatste maanden steeds vaker in een oceaan van zelfmedelijden verzonken. Het was een bijzonder hectisch jaar geweest: eindexamen vwo en spelen bij Ajax. Zowel op school als op het voetbalveld draaide alles om cijfers. Voetbal was al lang geen hobby meer. En hoe beter ik werd, hoe groter de druk werd om te presteren.

Ook mijn vader had me onbewust opgezadeld met een enorme druk. Hij had zichzelf als migrantenkind opgewerkt tot chirurg en succesvol ondernemer. Ik werd door anderen continu met hem vergeleken en daarnaast drong zich mettertijd steeds meer de vraag op wie mijn vader als ondernemer zou moeten opvolgen. Het was een vraag die me al jaren bezighield en steeds meer aan me knaagde. Mijn vader had het nooit expliciet benoemd, maar ik ging ervan uit dat hij mij als zijn opvolger zag. Ik was tenslotte zijn oudste zoon en mijn zusje had overduidelijk geen verstand van zaken doen.

Van dichtbij had ik meegemaakt wat de keerzijde was van het succes van mijn vader. Ik had voor mezelf besloten dat ik zo'n leven niet wilde, maar ik durfde dat niet tegen hem te zeggen. Ik was bang hem teleur te stellen en die angst greep me dikwijls naar de keel. Op dat soort momenten zocht ik mijn toevlucht tot verdovende middelen. Vooral het afgelopen jaar had ik mezelf beholpen met een dieet van cannabis en alcohol. Niet zo lang geleden was ik nog met spoed naar de eerste hulp gebracht toen ik flauwviel in een coffeeshop. Ik had veel te veel geblowd. Toen ik in het ziekenhuis ontwaakte, was ik bang dat collega's van

mijn vader hem hadden bericht. Gelukkig was dat niet het geval, maar mijn moeder was er kapot van.

Mijn vader verweet mij geregeld dat ik niet genoeg ambitie had. Dat ik te snel en te gemakkelijk genoeg nam met een zesje. ‘Wil je geen acht of negen halen?’ riep hij dan, waarop ik antwoordde dat resultaat het enige was wat telde en dat een waarderingcijfer daar niets aan veranderde. Dat het toch allemaal op hetzelfde neerkwam en dat een zes me eigenlijk helemaal niet tegenstond. Hij keek dan altijd zeer onvoldaan, zei me dat zo’n houding rampzalig was in het leven. Daarna liep ik meestal weg. Ik wilde mijn vader niet teleurstellen, maar ik zag geen reden mijn leven te veranderen. Als klein kind was ik veel te ambitieus, maar ik was gaan inzien dat het allemaal betekenisloos was. Ik wilde succesvol zijn, maar niet tegen elke prijs. Ik wilde vooral gelukkig zijn, maar dat was ik niet. Mijn leven leek mooi van verre, maar was verre van mooi.

Ik snakke enorm naar een joint, maar in tegenstelling tot Amsterdam, was zoeken naar een coffeeshop in Askram als zoeken naar een kameel op de Noordpool. Toen ik onder de douche stond, barstte ik in tranen uit.

Beneden probeerde ik mezelf groot te houden, maar mijn rode ogen, evenals het nat-gehuilde zakdoekje in mijn hand verrieden alles. Oma keek me aan. Ik voelde mijn gezicht gloeien. Ik wilde groeten, maar door de brok in mijn keel durfde ik dat niet en zweeg. Het was zeker een jaar geleden dat we mekaar voor het laatst in levende lijve zagen. Ze trok me naar zich toe en een innige omhelzing volgde.

‘Je kijkt precies zoals je vader als hij verdrietig was. Zijn verdriet bezorgde mij altijd kippenvel.’

Ik moest zo hard huilen, dat ik er duizelig van werd. Oma schrok en vroeg waarom ik zo verdrietig was. Ik had geen zin om mijn verhaal te doen en haalde slechts mijn schouders op. Aan tafel staarde ik wat voor me uit. Oma gaf me erg lekkere koffie te drinken.

‘We hebben je helemaal niet horen binnenkomen, gisteren,’ zei oma terwijl ze richting de keuken liep.

Door een flinke vertraging was ik pas na middernacht in Al Hoceima gearriveerd. Op dat late tijdstip was het erg moeilijk een taxi te vinden die me naar Askram wilde brengen. Bovendien hadden de meeste taxichauffeurs nooit van Askram gehoord. Er was er slechts één die ongeveer wist waar Askram lag, maar die had flink wat overredingskracht (lees Dirhams) nodig gehad om mij een lift te geven.

‘Het was ook erg laat, oma.’

‘Wij gaan met de kippen op stok,’ zei ze lachend.

Ze kwam naast me zitten en legde haar arm op mijn schouder. Ik glimlachte en vroeg haar waar de hond was. Die had ik niet horen blaffen toen ik vannacht aankwam, terwijl het dier moordlustig kon blaffen als je te dichtbij kwam.

‘De hond is weg,’ antwoordde ze kortaf. Daarna zweeg ze en leek het alsof ze er liever niet over sprak. Na enkele minuten begon ze plotseling snel te praten.

‘Die vervloekte familie Benallah! Je opa ging met hem naar Rouadi, zoals altijd. Er stonden veel mensen om de kraampjes. Je opa bleef staan om vis te kopen. Toen hij wil-

de weggaan was de hond er niet meer. Ik had nog zo tegen hem gezegd dat hij hem geen seconde uit het oog moest verliezen.’

Ze stond op om meteen daarna weer te gaan zitten.

‘Misschien is hij verdwaald en komt hij wel weer terug.’

‘Nee, die komt niet meer terug.’

Ze schoot vol. Ik schrok van haar emotie en sloeg mijn arm om haar heen.

‘Je opa vond hem later terug. Hij was opgehangen aan een vijgenboom.’

‘Wat? Wie doet nou zoiets?’

‘Meerdere mensen uit het dorp hebben gezien dat Samir Benallal er met de hond vandoor was gegaan. Dat arme dier had er niks mee te maken.’

Ik begreep het niet en vroeg wat ze bedoelde.

‘De families Skarmi en Benallal staan elkaar sinds mensenheugenis naar het leven. De laatste jaren leek alles pais en vree, maar er is niet veel nodig om de eeuwenoude familievete op te rakelen.’

Ik snapte er nog steeds niets van. Ik kende familievetes alleen van maffiafilms en series, maar dat familievetes ook Askram teisterden was me volstrekt nieuw. Mijn vader had me er nooit iets over gezegd. Wellicht dat het hem niet bekend was.

‘Waarom laten jullie het erbij zitten en doen jullie geen aangifte?’

‘We zijn hier voor onze rust.’ Toen was ze even stil en droogde haar tranen.

‘Welkom in Marokko, jongen. Ik ben blij dat je er bent.’

Ik glimlachte, maar ik voelde mij leeg en had een beet-

je hoofdpijn. Spottend zei oma dat ik een gezicht had van oude lappen. Ze liep naar de keuken en kwam terug met een overvol dienblad. Ik kreeg een typisch Marokkaans ontbijt met gebakken eieren in pure olijfolie, vers panbrood, *baghrir** en mijn favoriet: *msemmen*** . De pannenkoeken overgoot ik met pure honing. Hier wisten ze wat lekker eten was. Geen zuinige dunne boterham belegd met een plakje kaas. Ontbijten in Marokko is genieten van het leven! Ik besloot mijn koffie verder in de tuin te drinken. In de gang kwam ik langs een foto van mijn overgrootvader. ‘*Allah i rehme****’, prevelde ik voor me uit.

* Ronde, Marokkaanse pannenkoek.

** Vierkante pannenkoek.

*** Moge Allah jou genadig zijn.